

Яровицька Н. А., кандидат філософських наук,
доцент кафедри суспільно-гуманітарних дисциплін,
Зоря В. Р., студентка архітектурного факультету,
*Харківський національний університет будівництва
та архітектури, Україна*

МІСЬКЕ СЕРЕДОВИЩЕ ТА ПОВСЯКДЕННІСТЬ: ДІАЛОГИ

Процеси перетворення людиною власного середовища проживання вже давно не можна розглядати як суто односторонні. Цілий ряд комплексних наукових концепцій, а не тільки окремі роботи, присвячені доказу того, що місто в сучасному світі виступає не тільки як особлива форма поселення, а й як складне соціокультурне формування, що володіє безліччю властивостей, які роблять спосіб життя людей, що проживають у міському середовищі, абсолютно особливим, а тому постійно опиняються у фокусі соціологічного інтересу.

У світі продовжується урбанізація, міста повинні розвиватися таким чином, щоб негативні наслідки для глобальної стійкості були обмежені, в той час як добробут міських жителів підтримувався, тому аналіз факторів, що впливають на це, є актуальним [3, с. 170–174]. Метою роботи є аналіз аспектів психологічного впливу сучасних мегаполісів на повсякденне життя людини та шляхів вирішення проблем комунікації між містом та людиною.

Л. Вірт, дослідник феномену «міського способу життя», пов'язавши психологічні особливості та соціальні характеристики особистості городянина і ввівши поняття «урбанізм» як синонім міського способу життя, стверджував, що самі явні риси міського середовища (щільність і кількість населення, соціальна гетерогенність) впливають на людину постійними і різноманітними способами [1, с. 15].

В цілому теорія Вірта про вплив факторів навколишнього середовища на поведінку спирається на два ключових положення: 1) міське середовище сприяє відчуженню, знеособленню і руйнуванню міжособистісних контактів (люди стають апатичними); 2) велике місто – джерело сильного стресу (внаслідок чого люди знову ж схильні до апатичної поведінки).

Концепція Вірта була розвинена видатним психологом С. Мілграмом, переконаним, що специфічні особливості міського життя, підкреслені Л. Віртом, а раніше Г. Зіммелем, не здатні повністю пояснити поведінку людини в місті.

Мілграм виділив наступні ключові відмінності в поведінкових практиках жителів великого і маленького міста:

- жителі мегаполісу схильні взаємодіяти через функціональні, сегментовані відносини;
- в умовах великого міста соціальні норми еволюціонували в бік відчуженості, знеособленості, байдужості;
- пізнавальні здібності жителя великого міста характеризуються властивістю не впізнавати людей, з якими він стикається щодня, фільтрацією

сенсорних подразників, пересиченістю, тягою до ексцентричності, вибірковістю у відповіді на прохання;

- жителі мегаполісу характеризуються обмеженістю соціальної та моральної причетності до суспільного життя;

- умови життя у великому місті відрізняються недоліком соціальної відповідальності. [2, с.35-52]

Нові принципи постіндустріального урбанізму найбільш яскраво були виражені американською дослідницею Джейн Джейкобс, які стали основою сучасного урбанізму. У своїй роботі [4] Д. Джейкобс представляє урбаністичну концепцію, в основу якої лягла ідея про те, що необхідно розуміти внутрішній функціональний соціально-економічний порядок міста для підтримки різноманітності міської середовища, або екосистеми міста. Екосистема міста (подібно екосистемі природи) потребує великої різноманітності.

Для успішного культурного та економічного функціонування міста необхідні певні умови. Так, Д. Джейкобс виділяє чотири базові умови для генерації різноманітності та активної соціальної життя у великих містах. Перша умова: необхідність змішаного використання вулиць і районів для забезпечення максимальної присутності людей на вулицях в різний час. Другою умовою є необхідність у маленьких кварталах для подолання економічної та просторової ізоляції всередині міста. Третя умова – необхідність в старих будівлях, наявність яких може забезпечити різноманітність в комерційній сфері. Остання умова, на наш погляд, є найважливішим для розвитку міста як центру творчості та інновацій. Ця умова – необхідність в концентрації.

Цінність комфортної атмосфери зростає з кожним роком. Ян Гейл та Ларс Гемзо розглядають частини міста як каталізатори процесів, пов'язаних з обміном ідей, відпочинком і насолодою життям. Тому своїм завданням вони ставлять проєктування кварталів і трансформацію міського простору для натхнення людей і комфортного життя. Він бачить прямий зв'язок між міськими громадськими зонами і міським суспільством, між формою і життям: добре спроектовані квартали міста стимулюють творчі процеси його жителів, гуманізують суспільство, сприяють живому спілкуванню. Таким чином, сучасна американська модель модернізації міста виходить з домінування ідеї розвитку креативної економіки та полікультурного суспільства, у той час як європейські дослідники схиляються до інтенсифікації соціокультурного життя городян і роблять упор на використання культури як економічного ресурсу і основи для модернізації міського середовища.

В цілому новий урбанізм зводиться до наступних принципів: пішохідна доступність, зручна логістика руху, житло різних типів, високоякісне архітектурне та міське середовище, якість життя, традиційна планувальна структура, вирішення проблем транспорту, ефективне використання простору, поліпшення соціального клімату, налагодження зв'язку з населенням міста та врахування його інтересів.

Отже, велике сучасне місто – це радикальне штучне середовище, яке в значній мірі впливає на поведінку, психіку, мотивацію, звички. Приклад впливу

густонаселених міст на поведінку – «апатія спостерігача»: люди дивляться на людину, яка потребує допомоги, але не виявляють бажання їй допомогти, оскільки у великих містах ми постійно бачимо байдужість до чужої проблеми інших людей; виникає феномен групового ігнорування. Присутність незліченної безлічі людей розпорошує відповідальність на всіх, а, значить, в результаті вона не лежить ні на кому. Тому завданням сучасного урбанізму є налагодження комунікації людей в міському просторі шляхом благоустрою суспільних зон та формування комфортної інфраструктури в мегаполісах.

Список використаних джерел

1. Вірт Л. Урбанізм як спосіб життя. *Соціальні та гуманітарні науки*. 1997. №3.
2. Милграм С. Эксперимент в социальной психологии. СПб. : Издательство «Питер», 2000. 336 с.: ил. (Серия «Мастера психологии»).
3. Яровая В. А. Вплив архітектури міського середовища на психологію поведінки людини. *Вісник ХДАДМ*. 2009. № 4.
4. Jacobs J. *The Death and Life of Great American Cities*. Vintage Books, 1961. 473 p